

Marcin Kołodziej

KOLEGIALNE DZIAŁANIE BISKUPÓW W ASPEKCIE EFEKTYWNYM I AFEKTYWNYM

Wprowadzenie

Gdy obrady Soboru Watykańskiego II zbliżały się ku końcowi, papież Paweł VI, w celu podkreślenia ważności współpracy w ramach grona biskupiego, wydał list apostolski motu proprio *Apostolica sollicitudo* ustanawiający Synod Biskupów dla całego Kościoła¹. Sobór ten – odbywający się w Rzymie w latach 1962-1965 – stał się niewątpliwie mocnym wyrazem kolegalności biskupów [Clague 2014, 985]. Owa zasada należy do fundamentalnych zagadnień eklezjologii katolickiej, szczególnie aktualnych po *Vaticanum II*. Na gruncie zarówno teologii, jak i prawa kanonicznego kolegalność jest wyrażana po pierwsze w sensie ścisłym jako efektywna, po drugie zaś w sensie szerszym jako afektywna. W pierwszym znaczeniu będzie odnosić się do takiego sposobu sprawowania władzy w Kościele, który wiąże się z posługą pasterską biskupów – tworzących w jedności z papieżem i pod jego przewodnictwem – Kolegium Biskupów. Natomiast w drugim przypadku można mówić o poczuciu kolegalności i swoistej *communio episcoporum*, co znajduje swój szczególny wyraz w określonych przez prawo innych formach działania kolegalnego między członkami Kolegium Biskupów [Góralski 2019, 19].

Zasada kolegalności następców apostołów miała zawsze swój praktyczny wyraz w życiu Kościoła [Sztáfrowski 1975, 101]. W poprawnym znaczeniu teologicznym ogranicza się wyłącznie do biskupów, wyznacza chara-

---

Ks. dr MARCIN KOŁODZIEJ, doktorant w Katedrze Prawa o Posłudze Nauczania i Uświęcania, Wydział Prawa Kanonicznego, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, Polska; e-mail: ks.marcin.kolodziej@archidiecezja.wroc.pl; <https://orcid.org/0000-0001-8875-7582>

¹ Paulus PP. VI, Litterae apostolicae motu proprio datae *Apostolica sollicitudo* quibus Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur (15.09.1965), AAS 57 (1965), s. 775-80; tekst polski w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, z. 1, zebrał i przetłumaczył E. Sztáfrowski, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1969, s. 152-61 [dalej cyt.: ApS].

cter oraz naturę ich działania. Do powszechnego nauczania Kościoła została włączona na podstawie konstytucji soborowej *Lumen gentium*², toteż można ją uznać za szczególne osiągnięcie *Vaticanum II*. Zasada kolegialności jest postrzegana jako „skok naprzód, a jednocześnie jest powrotem do tego, co pierwotne i początkowe, i co zostało zapisane na kartach Nowego Testamentu i w starochrześcijańskim Kościele” [Ratzinger 1968, 66-68; Góralski 2019, 19]. Sobór Watykański II – poprzez podjęte i przeprowadzone w jego trakcie prace – pokazał, że kolegialność należycie funkcjonuje w praktyce [Clague 2014, 985]. Dlatego też papież Paweł VI nabrał przekonania „o wadze i potrzebie coraz szerszego korzystania ze współpracy biskupów dla dobra powszechnego Kościoła” (ApS, Wstęp) i ustanowił – obok soboru powszechnego będącego przez wieki główną formą działania kolegialnego – kolejny instytucjonalny organ nazwany Synodem Biskupów, który można postrzegać jako stale widoczny i skuteczny wyraz uczestniczenia biskupów całego świata w trosce o Kościół powszechny. Utworzenie tej specjalnej Rady Biskupów – jak wynika z perspektywy przebytych lat – niewątpliwie umocniło jedność wskazanych biskupów z Biskupem Rzymu i ułatwiło ich udział w służbie Kościołowi [Sztafrowski 1975, 101; Clague 2014, 985]. Niniejsze opracowanie ma na celu zwrócenie uwagi na zasadę kolegialności – tak istotniej w eklezjologii, jak również zaprezentowanie jej w dwóch tytułowych aspektach. Objasnienie tej zasady wzbogacone zostanie o konieczną prezentację norm zawartych w dokumentach Kościoła, aby w pełni uchwycić znaczenie przedmiotowej zasady na gruncie kanonicznego prawa konstytucyjnego.

1. Kolegialność biskupów w normach prawa kościelnego

Prawodawca kościelny stwierdził, że „jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i pozostali apostołowie stanowią jedno kolegium, w podobny sposób są złączeni między sobą Biskup Rzymski, następca Piotra, i biskupi,

---

² Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-63 [dalej cyt.: LG], nr 18-29.

następcy apostołów” (kan. 330 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.³; kan. 42 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich⁴). Tak brzmiąca norma wypracowana została *de facto* na Soborze Watykańskim II i zawarta w konstytucji *Lumen gentium* [Gutierrez 2011, 303]. Zagadnienie kolegialnego działania biskupów ma swoją długą historię, która sięga kart Pisma Świętego. Wszystkie Ewangelie synoptyczne wskazują w tej materii na grono Dwunastu z Piotrem na czele (Łk 6, 12-16; Mk 3, 13-19; Mt 10, 1-4) oraz innych siedemdziesięciu dwóch uczniów Pańskich (Łk 10, 1-12; Mt 10, 7-16; Mt 11, 24)⁵. Jakkolwiek przekazy poszczególnych Ewangelistów odnośnie do wyboru apostołów posiadają różnice, to jednak wyraźnie jest w nich mowa, że dokonał tego sam Chrystus. Niepełna prezentacja natury Kolegium Dwunastu byłaby wtedy, gdyby pominąć szczególną rolę Piotra nie tylko w relacji do całego Kościoła, ale także wobec pozostałych apostołów. Występuje on zawsze jako pierwszy w gronie tych ostatnich. A wskazują na to takie fakty, jak zmiana imienia w związku z jego powołaniem (J 1, 42), specjalne wyróżnienie przez Chrystusa (Łk 5, 3-4. 10), czy wyraźne polecenia skierowane do niego, aby czuwał nad gronem apostołskim (Łk 22, 31-32; J 21, 15-17). Hierarchiczna struktura Kościoła zdaje się też być zarysowana w Dziejach Apostolskich. Można przywołać chociażby okoliczności zwołania tzw. Soboru Jerozolimskiego, gdy „zebrali się więc apostołowie i starsi, aby rozpatrzyć tę sprawę” (Dz 15, 6). Okres patrystyczny, kiedy chrześcijanie byli prześladowani, nie sprzyjał bezpośrednim spotkaniom pomiędzy biskupami. A jednak – z tej racji, że czuli się spadkobiercami zadań powierzonych przez Chrystusa dwunastu apostołom – za wszelką cenę próbowali zachować wspólnotę i szukać okazji do spotkań. Przykładem może tu być praktyka udzielania sakry biskupiej, która winna dokonywać się w obecności i z sakramentalnym zaangażowaniem innych biskupów. Już wtedy także ob-

³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

⁴ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045-363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Wydawnictwo Gaudium, Lublin 2002 [dalej cyt.: KKKW].

⁵ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, wydanie piąte Biblii Tysiąclecia na nowo opracowane i poprawione, Pallottinum, Poznań 2003.

serwowano wzmoczoną praktykę organizowania synodów partykularnych z licznym udziałem biskupów. To właśnie w okresie patrystycznym zaczęto precyzować terminologię dotyczącą kolegialności, a na zespół biskupów używano takich technicznych określeń, jak „Ciało Biskupów”, czy „Kolegium Biskupów”. Kiedy po edykcie mediolańskim nastąpił względny czas pokoju, coraz częściej dochodziło do zwoływania soborów, na których każdorazowi Biskupi Rzymscy występowali jako pasterze Kościoła powszechnego, zaś w teologii rozwijało się przeświadczenie, że odpowiedzialność za tę wspólnotę wiary spoczywa na wszystkich biskupach [Sztarfrowski 1975, 15-30; Ratzinger 1968, 56; Góralski 2019, 22].

Natury teologicznej i prawnej episkopatu nie udało się w pełni określić w ramach Soboru Watykańskiego I (1869-1870), choć takie były wówczas zamierzenia. Przeszkodziła w tym agresja wojsk piemonckich na Rzym, co doprowadziło ostatecznie do konieczności zerwania obrad soborowych. Temat został podjęty na Soborze Watykańskim II, który potwierdził, że już w starożytności znana była zasada, wskazująca na łączność biskupów ustanowionych na całym świecie „ze sobą nawzajem i z Biskupem Rzymskim węzłem jedności, miłości i pokoju” (LG 22). A stanowisko soborowe wyrażono w konstytucji *Lumen gentium*, gdzie też potwierdzono kolegialny charakter i naturę episkopatu. Właściwe rozumienie Kolegium Biskupów zostało doprecyzowane we *Wstępnej nocie wyjaśniającej*, dołączonej do przywołanej konstytucji, w której zauważono, że tego ciała nie należy rozumieć „w sensie ściśle prawnym, to znaczy jako zespół równych, którzy by władzę swoją przekazali przewodniczącemu, lecz jako zespół stały, którego struktura i autorytet powinny być wyprowadzane z Objawienia [...]. Do Kolegium Biskupów używa się [...] wyrazów: Stan lub Ciało. Paralelizm między Piotrem i resztą apostołów z jednej a Papieżem i Biskupami z drugiej strony – nie implikuje przekazania nadzwyczajnej władzy apostołów ich następcom ani, rzecz oczywista, równości między Głową i członkami Kolegium, lecz jedynie proporcjonalność między stosunkiem pierwszym (Piotr – apostołowie) i drugim (Papież – biskupi)” (nr 1) [Gutierrez 2011, 303].

Z konstytucji soborowej *Lumen gentium* wynika, że po pierwsze z sakramentalnego wymiaru episkopatu wypływa jego konstytucyjna funkcja hierarchiczna, po drugie natomiast podmiotem zdolnym do rządzenia jest episkopat w jego kolegialności i zgodnie z jego wewnętrzną strukturą, od początku określaną przez głowę w celu zagwarantowania jedności wiary i komunii

[Fumagalli Carulli 2003, 147]. Dzięki takiemu ustawieniu problemu stało się możliwe lepsze określenie spójności w odniesieniu do najwyższej władzy w Kościele oraz otwarcie nowych możliwości i punktów wyjścia dla współodpowiedzialności biskupów. *Sacra potestas* wiąże się z przyjętymi święczeniami (*ordo episcoporum*). Ciało biskupie jest posiadaczem i podmiotem nie tylko szczególnego autorytetu, ale samej ciągłości misji apostołskiej. Kolegialność zaś jest opatentowanym wyrazem uniwersalistycznej wartości posługi biskupiej. Biskup to nie tylko wikariusz Chrystusa w powierzony mu *portio populi Dei*, ale zawsze łącznie, a nigdy w oderwaniu gwarant pomocy Ducha Świętego dla wspólnego dobra Kościoła powszechnego. Episkopat w praktyce jest depozytariuszem Bożej obietnicy opieki i wsparcia dla całego ludu. Wspólnie podejmowane zadania w okresie wczesnego chrześcijaństwa, jak również zgodna troska o wszystkie Kościoły, stanowią ramy instytucjonalne dla współczesnego rozumienia sukcesji apostołskiej. Prerogatywy udzielone podmiotowemu ciału apostołskiemu jako całości, nie są oczywiście wynikiem ludzkiego wyboru czy decyzji, ale skutkiem działania nadprzyrodzonej łaski Bożej. Kolegialność w tym kontekście jawi się jako *ius divinum*, wpisane w historyczny plan zbawienia. Natomiast doktryna kanoniczna w sposób stanowczy uznaje, że naturę struktury hierarchicznej Kościoła – z woli samego Chrystusa – charakteryzuje kolegialność i prymat. Te dwie zasady, zgodnie zestawione ze sobą, harmonijnie integrują porządek społeczny ludu Bożego [Del Pozzo 2017, 114-15].

Chociaż jednym ze szczególnych osiągnięć Soboru Watykańskiego II jest współczesne rozumienie zasady kolegialności, to trzeba z uczciwością stwierdzić, że umieszczenie dyskusji na ten temat w porządku obrad soborowych nie było związane z ogromnym aplauzem. Najpierw wywołało niemałe zaskoczenie, następnie natrafiło na liczne głosy sprzeciwu. Chociaż logiczne wydawało się, że skoro tym zagadnieniem chciał zająć się przerwany poprzedni sobór, to wypada, aby dzieła dopełnił *Vaticanum II*. Jednak obawiano się, że dyskusja na temat zasady kolegialności, może podważyć uporządkowany przez Sobór Watykański I prymat papieski. Dopiero w wyniku długich debat, prowadzonych w auli soborowej, zgromadzeni tam biskupi uświadomili sobie, że relacja papież – biskupi w pełni pokrywa się z biblijną relacją Piotr – apostołowie. Dlatego też Kolegium Biskupów stanowi przedłużenie Kolegium Apostołów w nauczycielstwie i rządzeniu pasterskim

(LG 22), zaś władza jego – podobnie jak władza papieża – pochodzi od samego Chrystusa [Góralski 2019, 22; Del Pozzo 2017, 116-17].

Władza wynikająca z zasady kolegialności łączy się w Kościele z władzą prymacjalną. Sobór Watykański II, że „kolegium, czyli ciało biskupie, posiada władzę autorytatywną jedynie wtedy, gdy pozostaje w łączności z Biskupem Rzymu, Następcą Piotra, jako jego głową, i gdy nienaruszony pozostaje jego prymat wobec wszystkich pasterzy i wiernych” (LG 22). Jedność kolegialna przejawia się w tym, że Biskup Rzymu jest trwałym i widzialnym jej źródłem, a zarazem fundamentem wszystkich wiernych, natomiast poszczególni biskupi tę samą rolę spełniają na poziomie swoich Kościołów partykularnych „uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki” (LG 22). Ostateczną zaś przyczyną i źródłem władzy biskupów jest *de facto* Chrystus. Od Niego pochodzą uprawnienia, które biskupi – jak wynika z nieprzerwanej nauki Kościoła – otrzymali od apostołów, nie zaś od gminy, która stawiała się odtąd polem ich pasterskiego działania [Dyduch 2008, 109].

Analizowana doktryna eklezjalna wymagała swojego pogłębienia. Zatem konieczne było, aby posoborowe magisterium Kościoła naświetliło wpływ, zakres i granice kolegialności. Dokumenty opublikowane po konstytucji *Lumen gentium* dotyczące posługi biskupiej nie można uznać jedynie za streszczenie czy przegląd nauczania soborowego, ale zawierają dalsze spostrzeżenia i osiągnięcia. Tematyka niniejszego opracowania odnosi się do jurydycznego rozumienia wymiarów kolegialności: efektywnego i afektywnego. Ale zrozumiałe jest, że nie można pominąć tutaj samej oryginalności, organiczności i uniwersalności właściwej naturze episkopatu. W praktyce kolegialność stanowi antycypację, a nie konsekwencję apostołsko-sakramentalnej matrycy porządku kościelnego. Kolegialność jest zatem pierwotnym, strukturalnym i konstytutywnym punktem odniesienia, a nie późniejszym elementem funkcjonalnym czy organizacyjnym. Tylko w tym świetle można zrozumieć przenikliwość odwołania do *collegialitas affectiva* i radykalność tej zasady, na którą zwracają uwagę komentarze odnoszące się do listu apostołskiego motu proprio *Apostolos suos*⁶. Omówienia na gruncie prawa kano-

---

⁶ Ioannes Paulus PP. II, Litterae apostolicae motu proprio *Apostolos suos* (21.05.1998), AAS 90 (1998), s. 641-58; tekst polski w: „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 1 (209) 1999, s. 17-25 [dalej cyt.: ApSu].

nicznego dotyczące tego dokumentu słusznie odnoszą się do jego treści normatywnych, gdyż traktuje o naturze prawnej konferencji biskupów. Jednak refleksja kanonistyczna nie może być w tym względzie ograniczona i dystansować się od natury teologicznej, gdyż tylko dzięki takiemu ujęciu – o czym należy pamiętać – możliwe jest komplementarne zrozumienie analizowanych pojęć [Ghirlanda 1999, 609-57; Erdö 2000, 249-66; Del Pozzo 2017, 117-18].

2. Zarys kolegialności efektywnej i afektywnej

Stanowisko Soboru Watykańskiego II o kolegialności w Kościele i związanej z nią zasady prymacjalności, znalazło swoje odzwierciedlenie w normach prawa powszechnego. Prawodawca w KPK/83 stwierdził, że „Kolegium Biskupów, którego głową jest papież a członkami biskupi na mocy sakramentalnej konsekracji oraz hierarchicznej wspólnoty z głową Kolegium i członkami, i w którym trwa nieprzerwanie ciało apostołskie, razem ze swoją głową, a nigdy bez niej, stanowi również podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem” (kan. 336). Tę władzę Kolegium Biskupów wykonuje w sposób uroczysty na soborze powszechnym, natomiast na sposób zwykły wypełnia także poprzez wspólne i zjednoczone działanie biskupów rozproszonych w różnych częściach Kościoła, którą inicjuje i inspirowuje Biskup Rzymski, albo ją dobrowolnie przyjmuje w taki sposób, że staje się ona rzeczywiście aktem kolegialnym. Tak dokonuje się realizacja kolegialności we właściwym i ścisłym znaczeniu (*collegialitas effectiva*). Obok niej nie można pominąć kolegialności w znaczeniu szerszym, pozostającej w pewnym sensie w afekcie do tej pierwszej (*collegialitas affectiva*), która również posiada swoją specyfikację [Dyduch 2008, 110].

Dwie zasady: prymatu i kolegialności, zestawione razem ze sobą i wyrażone przez prawodawcę najpierw w kan. 330 KPK/83, a następnie w kan. 42 KKKW natrafiały od początku na trudności interpretacyjne. Dlatego konieczne było wprowadzenie rozróżnienia na kolegialność efektywną i kolegialność afektywną. Pojęcia te znajdują obecnie kanoniczne potwierdzenie w stosownych dokumentach Kościoła [Gutierrez 2011, 303; Del Pozzo 2017, 114-15]. Nie od razu jednak rozumiano ich znaczenie. W dokumencie odnoszącym się do wybranych tematów eklezjologicznych, opublikowanym dwadzieścia lat po zakończeniu Soboru Watykańskiego II przez Międzyna-

rodową Komisję Teologiczną dominowało wąskie i rygorystyczne podejście do tego pojęcia. Uznano tam wprowadzić konferencje biskupów za wyraz zmysłu kolegialnego (*affectus collegialis*), jednocześnie uważając ich odniesienie do kolegialności za niewłaściwe z teologicznego punktu widzenia [tamże, 118].

W inną stronę poszła natomiast *Relacja końcowa* II Nadzwyczajnego Synodu Biskupów w Rzymie z 1985 r., w której stwierdzono, że eklezjologia wspólnoty (*communio*) jest ideą centralną i podstawową w dokumentach Soboru: pojęcie *koinonia* – *communio* oparte na Piśmie Świętym, obecne w Kościele starożytnym i w Kościołach Wschodnich, aż po dziś dzień cieszy się wielkim uznaniem. Stąd Sobór Watykański II uczynił wiele, aby Kościół był wyraźniej rozumiany jako wspólnota i bardziej konkretnie jako wspólnota realizowany [Olszewski 2019, 107-108]⁷. W *Relacji końcowej* znalazło się także wyraźne odniesienie do kolegialności efektywnej, a także wskazano na szersze znaczenie ducha kolegialnego: „*Affectus collegialis amplior est quam collegialitas effectiva solummodo iuridice intellecta*” [Del Pozzo 2017, 118]⁸. Dlatego teologię kolegialności należy rozumieć znacznie szerzej, niż tylko w jej aspekcie prawnym. Duch kolegialny wyraża się poprzez współpracę między biskupami na polu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Działanie kolegialne w sensie ścisłym oznacza działanie całego Kolegium Biskupów, wraz z jego głową, nad całym Kościołem. Jego najwyższy wyraz przejawia się na soborze. W tłumaczeniu relacji między prymatem a Kolegium Biskupów nie można czynić rozróżnienia pomiędzy papieżem a biskupami rozpatrywanymi łącznie, lecz pomiędzy samym papieżem a papieżem razem z biskupami, ponieważ kolegium to jest podmiotem najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem razem ze swoją głową, a nigdy bez niej (LG 22). Od tej pierwszej kolegialności, rozumianej w sensie ścisłym, należy odróżnić różne jej realizacje w wymiarze cząstkowym, które stają się autentycznym znakiem i narzędziem ducha kolegialnego. Należą do nich: Synod Biskupów, konferencje biskupów, Kuria Rzymska, wizyty *ad limina*, itd. Wszystkie te realizacje nie mogą być wyprowadzone bezpośrednio z teologicznej zasady kolegialności, ale wskazane jest, aby zostały ure-

⁷ Sinodo dei Vescovi, *Relazione finale* (07.12.1985), „Aggiornamenti Sociali” 1 (1986), s. 74.

⁸ Sinodo dei Vescovi, *Relazione finale* (07.12.1985), w: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1983-1985)*, t. 9, Edizioni Dehoniane, Bologna 2000, s. 1803.

gulowane przez prawo kościelne. Formy te są posługami o wielkim znaczeniu dla całego Kolegium Biskupów wraz z papieżem, a także dla poszczególnych biskupów, których Duch Święty postawił na czele Kościoła Bożego (Dz 20, 28)⁹. Zaproponowany w *Relacji końcowej* schemat dotyczył zatem wyraźnego rozróżnienia między kolegalnością *sensu stricto* – efektywną, a jej cząstkowymi realizacjami. Oznacza to, że z kolei w odniesieniu do innych instytucji prawnych została umiejscowiona zasada kolegalności w znaczeniu afektywnym [tamże, 117-18].

3. Kolegalność biskupów w *Apostolos suos*

Ujęcie kolegalności zaproponowane przez Synod Biskupów w 1985 r. znalazło swoje odzwierciedlenie w opublikowanym przez papieża Jana Pawła II liście apostolskim motu proprio *Apostolos suos* z 21 maja 1998 r. W nim także pojawia się rozdzielenie pomiędzy kolegalnością efektywną a kolegalnością afektywną, jednak nie zostało to jeszcze sformalizowane w sposób definitywny i ostateczny. Celem dokumentu jest w rzeczywistości określenie i zdefiniowanie zasad funkcjonowania konferencji biskupów w odniesieniu do władzy rządzenia i Magisterium Kościoła. Ukształtowanie się tych gremiów w oparciu o kolegalność nie oznacza utożsamienia się ich z ciałem kolegalnym w ścisłym tego słowa znaczeniu: „Kiedy biskupi na jakimś obszarze sprawują razem pewne funkcje pasterskie dla dobra swoich wiernych, to wspólne spełnianie posługi biskupiej staje się konkretną realizacją ducha kolegalnego (*affectus collegialis*), który jest duszą współpracy między biskupami na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Jednakże nie nabiera ono nigdy charakteru kolegalnego właściwego dla aktów stanu biskupiego jako podmiotu najwyższej władzy nad całym Kościołem” (ApSu 12). Wspólne sprawowanie pewnych funkcji duszpasterskich przez biskupów danego terytorium, choć jest uważane za godne pochwały, gdyż stanowi konkretne zastosowanie ducha kolegalności, to jednak nie angażuje kolegalności w sensie ścisłym, gdyż ta ostatnia dotyczy jedynie stanu biskupiego jako podmiotu najwyższej władzy w Kościele. „Kolegalność biskupów we właściwym i ścisłym sensie jest [...] wyłącznym

---

⁹ Sinodo dei Vescovi, *Relazione finale* (07.12.1985), „Aggiornamenti Sociali” 1 (1986), s. 75.

przywilejem całego Kolegium Biskupów, które jako podmiot teologiczny, jest niepodzielne” (ApSu 12) [Dyduch 1998, 64].

Przykładem uwzględnienia idei kolegialności jest konferencja biskupów. Jednak w stosunku do niej można mówić tylko o kolegialności w znaczeniu szerszym. Konferencje biskupów urzeczywistniają pragnienie kolegialności – *affectus collegialis* (LG 23). Można w nich widzieć gremia, które posiadają „zmysł kolegialny” czy „odczucie kolegialne”, tym samym stanowiące coś w rodzaju instynktu odpowiedzialności biskupów za cały Kościół [Nagy 1970, 162; Dyduch 1998, 64]. Tak też wynika z soborowej konstytucji *Lumen gentium*, gdzie jest mowa, że każdy biskup – stojący na czele konkretnej wspólnoty wiernych – sprawuje swój urząd pasterski jedynie w odniesieniu do danego Kościoła partykularnego, a nie wobec wiernych innej diecezji, czy całego Kościoła powszechnego. Niemniej jednak, jako członek Kolegium Biskupów – na mocy ustanowienia i nakazu Chrystusa – zobowiązany został do troski o cały Kościół (LG 23) [tamże; Del Pozzo 2017, 119].

Papież Jan Paweł II w liście apostoelskim motu proprio *Apostolos suos* przypomniał nauczanie Soboru Watykańskiego II o relacjach biskupów z Kościołami partykularnymi i Kościołem powszechnym, które zostało wyrażone poprzez formułę *in quibus et ex quibus*. Oznacza to, że Kościoła powszechnego nie można pojmować jako sumy lub federacji Kościołów partykularnych. Nie stanowią one takiej federacji, jednak w odniesieniu do nich można mówić o wspólnotach „uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w których istnieje i z których się składa jeden jedyny Kościół katolicki” (LG 23). Znakiem jedności Kościoła partykularnego jest biskup. Dlatego analogicznie do tego biskupi skupieni w ramach konkretnej konferencji biskupów reprezentują jedność Kościoła lokalnego, dla dobra którego podejmują wspólną działalność. Czynią to zgodnie z zasadami podanymi przez najwyższą władzę Kościoła, a zawartymi w KPK/83, jak również w oparciu o statut konferencji, zatwierdzony przez Stolicę Apostolską (ApSu 12) [Dyduch 1998, 64-65].

Jak wynika z norm podanych w *Apostolos suos* podstawy teologiczne i prawne konferencji biskupów wynikają wprost z nauczania *Vaticanum II* odnoszącego się do *communio* oraz kolegialności w Kościele. Zostały za-

warte głównie w konstytucji *Lumen gentium* i dekrecie *Christus Dominus*¹⁰, stanowiących owoce prac tego soboru. Od kolegalności w sensie ścisłym (*collegialitas effectiva*) należy odróżnić kolegalność w znaczeniu szerszym (*collegialitas affectiva*), określoną tutaj mianem zmysłu kolegalności. Mimo przedmiotowego rozróżnienia nie wolno tych rzeczywistości uważać za zupełnie odrębne. One się wzajemnie wiążą i zazębiają. Nauczanie soborowe o kolegalności wymagało pogłębienia w kontekście konferencji biskupów i zadanie to zostało podjęte w liście apostoelskim *Apostolos suos*. Z niego ostatecznie wynika, że istnienie i działanie konferencji biskupów zdecydowanie można związać z zasadą kolegalnością, z tym jednak zastrzeżeniem, że w odniesieniu do tego gremium nie chodzi o rozumienie kolegalności w sensie ścisłym, lecz szerokim [tamże, 64].

4. Kolegalność biskupów w *Pastores gregis*

Postrzeganie kolegalności w wymiarze efektywnym i afektywnym ustabilizowało się w późniejszych dokumentach Magisterium Kościoła. Bardziej precyzyjne definicje obu terminów wyłaniają się z adhortacji apostoelskiej *Pastores gregis* opublikowanej 16 października 2003 r.¹¹ W dokumencie tym papież Jan Paweł II wskazał na usystematyzowaną już analogię pomiędzy Kolegium Apostołów a Kolegium Biskupów, zjednoczonym z następcą św. Piotra. Tak jak apostołowie z Piotrem na czele tworzyli Kolegium Apostoelskie, tak poprzez osobistą sukcesję Biskupa Rzymu objętą po św. Piotrze, a całej wspólnoty biskupów po apostołach, podobnie Biskup Rzymu i biskupi pozostają we wzajemnej łączności tworząc Kolegium Biskupów (PG 8). Apostołowie, którzy otrzymali misję głoszenia Ewangelii i pasterskiego przewodzenia Kościołowi stanowili podstawę zasady kolegalności. Ich misję kontynuują biskupi. Trwają oni w kolegalnej jedności, a przez to odtwarzają pierwotną strukturę Dwunastu. Z analizy adhortacji apostoelskiej *Pasto-*

¹⁰ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 236-58.

¹¹ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica post-synodalis de episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe *Pastores gregis* (16.10.2003), AAS 96 (2004), s. 825-924; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 310-400 [dalej cyt.: PG].

res gregis wynika, że intencją Chrystusa było powołanie określonej struktury kościelnej, zachowującej układ hierarchiczny. Miała ona przejawiać się w ściśle zjednoczonej wspólnotcie, która podjęłaby się zadania prowadzenia całego Kościoła. Nie było zatem zamierzeniem Chrystusa powoływanie jedynie pojedynczych hierarchów, którzy kierowaliby, w sposób niezależny od siebie, poszczególnymi Kościołami. Biskupi w zamyśle pierwszego przewodawcy nie mają być sumą luźno stojących obok siebie zwierzchników, ale winni stanowić zwarty, uszeregowany organizm, który swoją władzą i troską obejmuje cały Kościół powszechny [Lukoszek 2010, 216-17].

W analizowanej adhortacji apostołskiej obecne jest rozróżnienie kolegalności efektywnej i afektywnej (PG 8). O kolegalności efektywnej mówi się wówczas, gdy ma miejsce akt o charakterze ściśle kolegalnym, który angażuje całe Kolegium Biskupów i jako przykład można podać sobór powszechny. Natomiast do kolegalności afektywnej zaliczyć można inne, mniej istotne formy współpracy, które niewątpliwie świadczą o kolegalnej jedności episkopatu, jednak nie są działaniami o charakterze kolegalnym w sensie ścisłym [tamże, 218].

Wykład nauki o Kościele, zaprezentowany przez papieża Jana Pawła II w analizowanej adhortacji, zawiera pogłębienie kolegalności w wymierze efektywnym. Kolegium Biskupów ze swoją głową stanowi podmiot najwyższej, pełnej i powszechnej władzy nad Kościołem. Podobnie takim równorzędnym podmiotem najwyższej władzy jest Biskup Rzymu. Poprzez kolegalność wyraża się zatem prawda o jednej najwyższej władzy w całym Kościele, która *de facto* sprawowana jest przez dwa jej podmioty: papieża oraz papieża i wszystkich biskupów trwających z nim w jedności. Dlatego Biskup Rzymu i Kolegium Biskupów z nim zjednoczone to dwa odrębne podmioty sprawujące w dwojaki sposób najwyższą władzę w Kościele [Nagy 1971, 237-40; Lukoszek 2010, 218].

Pojęcie kolegalności efektywnej łączy się z pojęciem kolegalności afektywnej. W *Pastores gregis* dokonano się zrównanie „poczucia kolegalnego” z kolegalnością afektywną, rozumianą jako troskę wszystkich biskupów o dobro innych Kościołów partykularnych oraz całego Kościoła powszechnego (PG 58) [Del Pozzo 2017, 119]. Kolegalność afektywna, która istnieje jako *communio episcoporum*, urzeczywistnia się w różnych działaniach jako kolegalność efektywna (*collegialitas effectiva*). Ma to miejsce

wówczas, gdy wszyscy biskupi angażują się w działanie o charakterze ściśle kolegiальnym. Dlatego trwanie biskupów we wzajemnej współpracy ze sobą niesie – zdaniem papieża Jana Pawła II – poczucie kolegiальności, określone także mianem kolegiальności afektywnej¹². Charakteryzuje ją solidarność, braterstwo, miłość, z których to wyrasta troska biskupów o Kościół powszechny oraz wszystkie Kościoły partykularne. Z tego wynika, że biskup w realizowaniu swojej pasterskiej posługi nigdy nie jest osamotniony, ale zawsze towarzyszy mu po pierwsze wsparcie Trójjedynego Boga, po drugie zaś pomoc ze strony następcy św. Piotra oraz współbraci w biskupstwie. W adhortacji apostołskiej zostały wprowadzone różne stopnie i sposoby kolegiальności afektywnej: „Owo poczucie kolegiальności realizuje się i wyraża w różnym stopniu i na różne sposoby, także instytucjonalnie, jak na przykład przez Synod Biskupów, Sobory partykularne, Konferencje Episkopatów, Kurię Rzymską, wizyty ad limina, współpracę misyjną, itp. W sposób pełny jednakże poczucie kolegiальności realizuje się i wyraża tylko w działaniu kolegiальnym w sensie ścisłym, to znaczy we wspólnym działaniu wszystkich biskupów wraz z ich Głową, z którą sprawują pełną i najwyższą władzę nad całym Kościołem” (PG 8) [Del Pozzo 2017, 119-120]. Wymienione postacie, urzeczywistniające kolegiальność afektywną, jakkolwiek są prawdziwymi znakami i narzędziami kolegiальności, mogą być uznane jedynie za częściowe jej realizacje [Lukoszek 2010, 219-20; Góralski 2019, 24].

5. Kolegiальność biskupów w *Apostolorum successores*

Swoistym uzupełnieniem nauki o znaczeniu kolegiальności efektywnej i afektywnej jest dyrektorium *Apostolorum successores* z 22 lutego 2004 r. opublikowane przez Kongregację ds. Biskupów¹³. W dokumencie tym została podkreślona osobista odpowiedzialność biskupa. Każdy z nich otrzymał od Chrystusa misję głoszenia Dobrej Nowiny oraz troszczenia się o Koś-

¹² Papież stwierdził to wyraźnie, że posługa realizowana przez konkretnego biskupa dokonuje się zawsze w komunii hierarchicznej z innymi biskupami. „Stanowi to tzw. «poczucie kolegiальności» lub kolegiальność afektywną, z której bierze swój początek troska biskupów o inne Kościoły partykularne oraz o Kościół powszechny” (PG 8).

¹³ Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 517-711 [dalej cyt.: AS].

ciół. Aby wypełnić to zadanie zlecona mu została współpraca nie tylko z następcą św. Piotra, ale także z pozostałymi biskupami tworzącymi wraz z nim Kolegium Biskupów [Dyduch 2008, 114; Lukoszek 2010, 217].

Każdy biskup staje się członkiem Kolegium Biskupów na mocy konsekracji biskupiej, poprzez którą udziela mu się pełni sakramentu święceń. Ontologicznie upodabnia się on do Jezusa Chrystusa – Najwyższego Pasterza. Aby posługa biskupia była realizowana w oparciu o urząd, potrzebuje on misji kanonicznej, której udziela mu Biskup Rzymu. Biskup na mocy swojego urzędu ma pełnię władzy święceń i pełnię władzy jurysdykcji, tak w zakresie wewnętrznym, jak i zewnętrznym dla zarządu jakiejś diecezji pod zwierzchnictwem Biskupa Rzymu. W związku z tym jest uważany za zwyczajnego i bezpośredniego pasterza w powierzonych mu diecezji (kan. 334 § 1 KPK/83) [Del Pozzo 2017, 120; Wroceński 2008, 121]. Zadania, które realizuje powinien wykonywać w komunii hierarchicznej, w przeciwnym razie spełniane czynności będą nieważne. Dlatego też „biskup diecezjalny jest zasadą i fundamentem jedności w powierzonym sobie Kościele partykularnym, jak również węzłem hierarchicznej wspólnoty z Kościołem powszechnym” [Wroceński 2008, 123].

W analizowanym dyrektorium została podkreślona nie tylko osobista odpowiedzialność każdego biskupa w sprawowaniu władzy nad Kościołem partykularnym, ale także uwagi odnoszące się do zasady kolegalności. Wypełnianie przez biskupa władzy zwyczajnej, własnej i bezpośredniej w diecezji (kan. 381 § 1 KPK/83) nie należy rozumieć jako rządów autorytarnych. Dobry władca – mając na uwadze naukę Kościoła o Kolegium Biskupów – doskonale powinien wiedzieć, jak promować i bronić kolegalności na poziomie Kościoła partykularnego. Kolegalność jest czymś więcej niż tylko techniką organizacyjną, ponieważ odzwierciedla wartości właściwe dla teologicznej i prawnej natury episkopatu. Kolegalność w aspekcie afektywnym domaga się swoistego uobecnienia na poziomie Kościoła partykularnego. Jej skutkiem będzie właściwie rozumiana i praktykowana współpraca biskupa ze swoim prezbiterium oraz odpowiedzialność wszystkich kanonicznych podmiotów w diecezji za uczestnictwo w misji pasterskiej. Kolegalność, obok prymatu, stanowi jedną z dwóch głównych zasad sprawowania władzy w Kościele [Viana 2006, 651-52].

Poprzez kolegialność afektywną w dyrektorium *Apostolorum successores* zostało wyrażone przekonanie Kościoła, że dany biskup, stojący na czele diecezji i powołany do wypełniania swojej posługi, nigdy nie jest osamotniony. Towarzyszą mu pozostali bracia w biskupstwie oraz sam następca św. Piotra, z którymi ten biskup pozostaje zjednoczony. Kolegialność wyraża się skutecznie (*collegialitas effectiva*) na soborze powszechnym lub przez wspólne działanie biskupów rozproszonych po całym świecie, popierane przez Biskupa Rzymu lub przez niego akceptowane. Obok tego kolegialność ma także wymiar afektywny, czego nie należy wiązać jedynie ze zwykłym poczuciem solidarności, lecz dostrzegać w tym działanie wspólnotowe Kolegium Biskupów. Uczucie kolegialne występuje w różnym stopniu, a wynikające z tego akty mogą mieć konsekwencje prawne. Wyraża się zaś na różne sposoby, jak np. poprzez Synod Biskupów, wizytę *ad limina*, przyjęcie biskupów diecezjalnych w dykasteriach Kurii Rzymskiej, współpracę misyjną, synody partykularne, konferencje biskupów, zaangażowanie ekumeniczne, czy dialog międzyreligijny (AS 12). Szacunek dla ducha kolegialnego i wszystkiego, co z niego wypływa – ja to zdaje się wynikać z dyrektorium *Apostolorum successores* – nie jest zatem jakimś postulatem ze strony najwyższej władzy w Kościele, ale wpisuje się w istotne obowiązki pasterskie poszczególnych biskupów [Del Pozzo 2017, 120].

Wnioski

1. Zasadę kolegialności w Kościele można uznać za szczególny znak czasu współczesnego Kościoła. Realizowana od początku w oparciu o Kolegium Dwunastu, a zatem mająca swoje głębokie zakorzenienie biblijne, w obecnej formie jest szczególnym owocem Soboru Watykańskiego II. Kolegialność ukazuje wspólnotową naturę Kościoła, wyraża jego powszechność i jedność. Za jej podstawę można przyjąć święcenia biskupie oraz komunie hierarchiczną. Kolegialne sprawowanie władzy w Kościele przejawia się obecnie w posługiwaniu Kolegium Biskupów. To właśnie ono kontynuuje powierzoną przez Chrystusa Kolegium Apostołów misję głoszenia Ewangelii oraz przewodzenia Kościołowi.

2. W prawie konstytucyjnym Kościoła wyróżnia się kolegialność efektywną oraz afektywną. Pierwsza z nich oznacza akty o charakterze kolegialnym w sensie ścisłym, które angażują całe Kolegium Biskupów, zjedno-

czony z Biskupem Rzymu. Stanowi ono, obok samego Biskupa Rzymu, jeden z podmiotów władzy w Kościele. Może to mieć miejsce na soborze powszechnym, albo w innych sytuacjach, w których spełnione są warunki zaistnienia tego rodzaju aktu.

3. Kolegialność afektywna, będąca w jakimś sensie emanacją tej pierwszej, przejawia się w aktach kolegialnych *sensu lato*. Oznacza bardziej troskę biskupów o Kościół powszechny oraz Kościoły partykularne. A wyraża się w solidarności i braterskiej miłości. Pośród różnych form urzeczywistniania się poczucia kolegialności w prawodawstwie Kościoła wymienia się: Synod Biskupów, synody partykularne, konferencje biskupów, udział biskupów w pracach Kurii Rzymskiej. Za przejaw kolegialności afektywnej uważa się także wizyty biskupów *ad limina* oraz współpracę misyjną. Te pierwsze będące przejawem komunii pomiędzy biskupami a następcą św. Piotra służą umacnianiu wzajemnego braterstwa, są wyrazem jedności w różnorodności Kościoła powszechnego. Obrazują ponadto przenikanie się wzajemnie ze sobą Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych.

4. Rozumiana w przytoczony powyżej sposób kolegialność biskupów umożliwia tym samym wieloraką troskę z ich strony o dobro całego Kościoła. Wyraża i urzeczywistnia jego jedność, która prezentuje bogactwo różnorodności Chrystusowego Kościoła.

PIŚMIENNICTWO

- Clague, Julie. 2014. "Catholics, families and The Synod of bishops: views from the pews." *Heythrop Journal* 55:985-1008.
- Del Pozzo, Massimo. 2017. "Puntualizzazioni di diritto costituzionale canonico sulla collegialità episcopale affettiva ed effettiva." *Ius Ecclesiae* 29, no. 1:113-34.
- Dyduch, Jan. 1998. „Konferencja biskupów w świetle motu proprio „Apostolos suos”.” *Prawo Kanoniczne* 41, nr 3-4:59-74.
- Dyduch, Jan. 2008. „Synod Biskupów wyrazem troski o Kościół powszechny.” *Prawo Kanoniczne* 51, nr 3-4:107-18.
- Erdö, Peter. 2000. "Osservazioni giuridico-canoniche sulla Lettera apostolica Apostolos suos." *Periodica* 89:249-66.
- Fumagalli Carulli, Ombretta. 2003. *Il governo universale della Chiesa e i diritti della persona*. Milano: Vita e Pensiero.
- Ghirlanda, Gianfranco. 1999. "Il M.P. Apostolos suos sulle Conferenze dei Vescovi." *Periodica* 88:609-57.

- Góralski, Wojciech. 2019. „Struktury kolegialne w Kościele.” *Studia Teologii Dogmatycznej* 5:19-40.
- Gutiérrez, José L. 2011. „Biskup Rzymski i Kolegium Biskupów.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechnie i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 302-11. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Lukoszek, Michał. 2010. „Kolegium Biskupów a jedność Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II.” *Studia Warmińskie* 47:215-27.
- Nagy, Stanisław. 1970. „Doktryna Synodu.” *Analecta Cracoviensia* 2:157-87.
- Nagy, Stanisław. 1971. „Soborowa nauka o kolegialności władzy.” W *Idee przewodnie soborowej konstytucji o Kościele*, red. Stanisław Grzybek, 219-40. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.
- Olszewski, Mieczysław. 2019. „Rola kolegialności i synodalności w budowaniu wspólnoty eklezjalnej w świetle posoborowych dokumentów Kościoła.” *Studia Teologii Dogmatycznej* 5:103-12.
- Ratzinger, Joseph. 1968. „Duszpasterskie implikacje nauki o kolegialności biskupów.” *Concilium. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny* 1:65-78.
- Sztafrowski, Edward. 1975. *Kolegialne działanie biskupów na tle Vaticanum II*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Viana, Antonio. 2006. “El gobierno de la diócesis según derecho en el directorio Apostolorum successores.” *Ius Canonicum* 92:639-59.
- Wroczeński, Józef. 2008. „Obowiązki pasterskie biskupa diecezjalnego.” *Prawo Kanoniczne* 51, nr 3-4:119-45.

Kolegialne działanie biskupów w aspekcie efektywnym i afektywnym

Streszczenie

Szczególnym znakiem czasów współczesnego Kościoła jest zasada kolegialności. Realizowana od początku w oparciu o Kolegium Dwunastu i mająca swoje głębokie zakorzenienie biblijne, w obecnej formie jest owocem prac Soboru Watykańskiego II. Kolegialność ukazuje wspólnotową naturę Kościoła, wyraża jego powszechność i jedność. Przejawia się w posługiwaniu Kolegium Biskupów. A realizuje się poprzez kolegialność efektywną oraz afektywną. Pierwsza z nich oznacza akty o charakterze kolegialnym w sensie ścisłym, które angażują całe Kolegium Biskupów, zjednoczone z Biskupem Rzymu. Kolegialność afektywna przejawia się natomiast w aktach kolegialnych *sensu lato*. Oznacza bardziej troskę biskupów o Kościół powszechny oraz Kościoły partykularne. Za formy kolegialności afektywnej uważa się: Synod Biskupów, synody partykularne, konferencje biskupów, udział biskupów w pracach Kurii Rzymskiej, wizyty biskupów *ad limina* oraz współpracę misyjną. Tak rozumiana kolegialność biskupów umożliwia wieloraką troskę o dobro całego Kościoła, urzeczywistnia jej jedność i prezentuje bogactwo tego Mistycznego Ciała Chrystusa.

Słowa kluczowe: Kościół, Kolegium Biskupów, prymat, kolegialność efektywna, kolegialność afektywna

Collegial Activity of Bishops in an Effective and Affective Aspect

Abstract

A special sign of the times of the modern Church is the principle of collegiality. Implemented since the beginning on the basis of the College of the Twelve and having its deep biblical roots, in its present form it is the fruit of the work of the Second Vatican Council. Collegiality displays the communal nature of the Church, expresses its universality and unity. It manifests itself in the ministry of the College of Bishops. And it expresses through effective and affective collegiality. The first refers to acts of a collegial nature in the strict sense that involve the entire College of Bishops, united with the Bishop of Rome. Affective collegiality, on the other hand, manifests itself in collegial acts *sensu lato*. It denotes more the concern of the bishops for the universal Church and for the particular Churches. The forms of affective collegiality are believed to be: The Synod of Bishops, particular synods, bishops' conferences, participation of bishops in the work of the Roman Curia, visits of *ad limina* and missionary cooperation. The collegiality of bishops understood in this way enables multiple care for the good of the whole Church, realizes its unity and presents the richness of this Mystical Body of Christ.

Keywords: Church, College of Bishops, primacy, effective collegiality, affective collegiality

Information about Author: Rev. Dr. MARCIN KOŁODZIEJ, Ph.D. student in the Department of the Teaching and Sanctification Ministry Law, Faculty of Canon Law at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw; ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, Poland; e-mail: ks.marcin.kolodziej@archidiecezja.wroc.pl; <https://orcid.org/0000-0001-8875-7582>